
RECENZII

VASILE BAHNARU *Elemente de semasiologie română*, Chișinău, Știința, 2009, 288 p.

Domeniului semanticii și lexicologiei, în mai multe privințe văduvit de studii speciale în știința românească, îi este consacrată cartea *Elemente de semasiologie română*. Vom menționa faptul că autorul a acordat prioritate termenului *semasiologie*, întrucât acesta, în viziunea lui, pare a exprima în modul cel mai adecvat demersul cercetării efectuate (p. 19). Lucrarea este cu adevărat demnă de remarcat, fiind una de pionierat, temerară, care examinează multilateral tot spectrul de probleme de semantică lexicală referitoare la limba română. Autorul ei, dr. hab. în filologie Vasile Bahnaru, pomenindu-se pe un teren nedestelinit și constatând lipsa unor studii speciale consacrate problemelor concrete de semasiologie, care indiscutabil, este „una din direcțiile de frunte în lingvistică” (p. 7), și-a propus să suplinească această lacună a literaturii din domeniu.

Vom remarca de la început munca asiduă, ritmică și cu rezultate meritorii de la baza acestei lucrări. Interpretările întregului material din lucrare, extrem de dense în demonstrații, au fost „concepute în conformitate cu tradiția încetățenită deja în semasiologia modernă” (p. 8). Autorul a considerat că o circumscriere a ei într-o arie teoretică și informativă aproape exhaustivă va pune în valoare efortul de a scrie despre semasiologia română.

Cuprinsul lucrării se constituie într-un sintetic și explicit rezumat. Astfel găsim încă din primele pagini o scurtă și utilă incursiune în istoria cercetărilor din

acest domeniu, în care se cuprind, o serie de informații cu privire la obiectul cercetării, la stagiul cercetărilor de semasiologie, la transformările suferite de domeniu în decursul vremurilor. Totuși cvasitotalitatea cunoștințelor specifice semasiologiei se concentrează în cele două părți următoare: *Semasiologie sincronică* și *Semasiologie diacronică*, în care autorul dovedește o minuțioasă documentare, competență și rigoare și care, după părerea noastră, reprezintă substanța lucrării. În prima parte cercetarea are un caracter sincron, examinării fiind supuse unitățile de bază ale semasiologiei (definiția cuvântului, definiția sensului cuvântului, definiția semasiologică (semică) a sensului lexical, componentele sensului lexical, invarianta și varianta semantică, tipurile de sememe); categoriile lexico-semantice; categoriile funcțional-stilistice ale lexicului românesc, respectându-se părerile specialiștilor în domeniu, nu înainte ca autorul să-și expună propriile puncte de vedere. Sunt analizate și formulate definiții pentru astfel de noțiuni ca cea a cuvântului, pentru care s-au propus, cum era și firesc, încă din cele mai îndepărtate timpuri, definiții multiple și contradictorii. Autorul vine însă cu propria definiție: *unitate bidimensională de vocabular, dotată cu formă materială (sonoră sau grafică) și cu sens (lexical și/sau gramatical) și cu o anumită disponibilitate de utilizare sintactică*. Aceste afirmații coroborate cu afirmația că unitatea lexicală (cuvântul) este un mesaj

de o factură cu totul specială dovedesc înțelegerea exactă a subtilităților definiției. În continuare autorul ia în dezbatere problema sensului, care este una dintre cele mai dificile, mai complicate și mai confuze ale semasiologiei, întrucât „ea este legată direct de problema de bază a corelației dintre gândire și limbă, dintre noțiune și cuvânt” (p. 26), ajungând la concluzia că *sensul cuvântului* poate fi definit drept *un ansamblu de trăsături distincte ale unui anumit segment din realitatea obiectivă, reflectat în conștiința umană în calitate de imagine tipizată și asociat cu un anumit complex sonor* (p. 30). Se propun, de asemenea definiții pentru categoriile lexicale cum ar fi polisemia, omosemia (sinonimia), antisemia (antonimia), omolexia (omonimia) și paralexia (paronimia) unităților de vocabular, care sunt importante prin valoarea lor stilistică sporită, prin prospețimea lor expresivă și prin efectele stilistice, de multe ori imprezvizibile ale acestora (p. 77). O remarcă specială merită și interpretarea categoriilor funcțional-stilistice, care derivă din sistemul lexical al limbii. În fine, autorul susține că este necesar să avem în vedere următorul fapt: caracterul finit la un moment sincron al limbii presupune prezența unei reale continuități semantice între sensurile cuvintelor existente. Această prioritate a lexicului este determinată de un fapt comun și trivial: în limbă nu sunt și nu pot fi cuvinte izolate sub raport semantic. Fiecare cuvânt este legat prin zeci și sute de relații cu sensurile altor cuvinte. Prin urmare, aceste relații, pe lângă cele de sinonimie, de paronimie, de antonimie, derivate, de polisemie, includ și cuvintele diferențiate din punctul de vedere al utilizării în timp, în spațiu, în societate și în anumite stiluri ale limbii (p. 114).

În partea a II-a a lucrării se face un studiu diacronic al faptelor de limbă, fiind supuse analizei mutațiile semantice ale unităților lexicale, pentru care în literatura de specialitate s-a folosit o multitudine de termeni și de îmbinări terminologice: *schimbare a sensului*, *schimbare semantică*, *modificare a sensului*, *variere a sensului*, *evoluție a sensului*, *efect al sensului*, *deplasare a sensului* etc. (p. 164) și care se caracterizează prin *mutația sau deplasarea relației dintre semnificant și semnificat* din punct de vedere onomasiologic și prin *modificarea structurii semice a sememului derivant* din punct de vedere semasiologic (p. 165). Se încearcă să se facă o distincție netă între mutațiile semantice și fenomenele de limbă adiacente, precum sunt derivarea lexicală, conversiunea, diferențierea formală și semantică a unităților lexicale etc. și care au o importanță deosebită în procesul de evoluție calitativă a vocabularului.

Bogata bibliografie, atât românească, cât și străină (peste 20 de pagini), utilizată în lucrare, constituie un corpus reprezentativ pentru stadiul actual de cercetări lingvistice în domeniul abordat de autor.

Relevăm capacitatea autorului de a mânuși cu ușurință multitudinea de termeni din domeniul semasiologiei, sperăm cristalizați deja în definirea conceptelor.

Scopul bine determinat al lucrării, capacitatea de sinteză și analiză, valabilitatea ideilor originale și competente bine formulate și argumentate, posedarea terminologiei de specialitate, stilul deschis și simplu, lipsit de prețiozități, dar capabil să ne conducă la esența ideii, bogatul material factual și documentar, valorificarea critică, oportună și selectivă

a unei vaste bibliografii din literatura de specialitate, formularea propriilor opinii reușesc să sporească valoarea lucrării, să justifice nivelul științific al lucrării și să demonstreze cât de necesar și complex este studiul semasiologiei în lingvistică.

În concluzie, nu ezităm să apreciem munca asiduă de la baza elaborării acestei lucrări, răsfrântă și în acribia cu care au fost concepute capitolele ei, subliniind că lucrarea dr. hab. Vasile Bahnaru este o contribuție valoroasă în lingvistică, folositoare astăzi pentru cei interesați de limba română și, mai ales, de semasiologie și de lexicologie generală, oferind studenților de la facultățile de litere și de la limbi moderne, precum și profesorilor universitari, informații necesare.

Niște observații se cer totuși: o lucrare de lingvistică, ca și, de altfel, de istorie, geografie etc. nu se poate lipsi de o listă de abrevieri, care uneori sunt folosite de autor din abundență pe unele pagini: Trans., Maram., Ban., Olt. (p. 73); comp., s. art., art. hot., pers., sg., vb., adj., pl., imperf., prez. ind. (p. 83); tc., v. sl., fr. (p. 89); anat., arheol., arhit., art. plast., bis., iht., ind. alim., chir. (p. 154).

Ar fi bine ca atunci când se dă un număr mai mare de exemple, cum e în cazul celor de la p. 146, 147, acestea să se dea în ordine alfabetică.

VIORICA RĂILEANU
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

Dictionarium valachico-latinum: primul dicționar al limbii române/ Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”; studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Ghivu, București, Editura Academiei Române, 2008, 392 p.

Dicționarul anunțat în titlu, depozitat în fondurile Bibliotecii Universitare din Budapesta și datat în jurul anului 1650, reprezintă cea mai veche lucrare lexicografică scrisă cu litere latine. Despre importanța acestuia pentru vechea noastră cultură vorbește și faptul

că asupra lui s-au aplecat filologi dintre cei mai consacrați¹. Cu toate încercările unor specialiști în domeniu de a supune manuscrisul unei analize detaliate și de a-l tipări integral², necesitatea stringentă a unei ediții critice bazate pe criterii științifice moderne se impunea.

¹ Primul în acest sens este B. P. Hasdeu, care descoperă manuscrisul în biblioteca din Pesta, la 1871. Peste câțiva ani marele filolog revine asupra manuscrisului, editându-l parțial și numindu-l *Anonymus Lugoshiensis*. Mai târziu, lexiconul este analizat succint de Nicolae Densusianu, în 1878, cercetat și, parțial, publicat de Grigore Crețu, în 1898, care îi imprimă un nume nou: *Anonymus Caransebesiensis*. Opinii despre cel mai vechi dicționar românesc au lansat, în anii '30-'40, sec. XX, Nicolae Drăganu, Carlo Tagliavini, Nicolae Cartoian, Sextil Pușcariu, Ladislav Gáldi ș. a. cercetători ai vechilor documente scrise.

² Dintre acestea trebuie menționată, în primul rând, lucrarea lui Mihail Halici-tatăl, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*. Studiu filologic și indice de cuvinte de Francisc Király [Timișoara, 2003].

Această idee a urmărit-o Gheorghe Chivu, cunoscut filolog și editor al monumentelor scrisului vechi românesc, care, după intense cercetări minuțioase¹, a dat la iveală ediția despre care discutăm. Volumul prezentat aici cuprinde, în ordine, *Cuvânt-înainte* (p. 5), *Studiu filologic* (p. 7-35), *Studiu lingvistic* (p. 36-62), *Notă asupra ediției* (p. 63-67), textul propriu-zis al lexiconului (p. 71-133), *Note* (p. 134-178), *Indice de cuvinte, forme, locuțiuni și sintagme* (p. 179-267), *Glosar* (p. 268-284), *Facsimile* (p. 287-382) și două rezumate: în limba franceză (p. 383-385) și în limba maghiară (p. 387-389).

În secțiunea *Studiu filologic*, conform cu tradiția editării vechilor documente românești, sunt elucidate o serie de aspecte, cum ar fi, de exemplu, **descrierea** manuscrisului (ms. păstrat la Biblioteca Universitară din Budapesta sub cota H.3., în -8°, conținând, în cele 177 de file, un dicționar român-latin, scris de o singură persoană, în alfabet latin și ortografie maghiară), **datarea** lexiconului (punând la bază mărcile hârtiei folosite, Gh. Chivu avansează ideea că cel mai vechi dicționar al limbii române a fost scris „la mijlocul secolului al XVII-lea (la o dată cuprinsă, potrivit sistemului de calcul acceptat în filigranologie, între 1640 și 1660)”) (p. 19), **localizarea** manuscrisului (autorul manuscrisului, un foarte bun cunoscător al limbii române și al limbii latine, este un anonim originar din Caransebeș), **modelul** dicționarului (în redactarea dicționarului autorul anonim, opinează Gh. Chivu, e posibil să se fi raportat la un model latino-maghiar sau

„nu poate fi exclusă consultarea <...> unor texte românești (inclusiv a unor lexicoane) ce proveneau din alte zone culturale, unele dintre acestea fiind scrise foarte probabil chiar cu grafie chirilică” (p. 32).

Studiul lingvistic tratează pe larg mai multe probleme. Astfel, în cadrul **grafiei** sunt analizate detaliat inventarul și valoarea fonetică a grafemelor, precum și semnele diacritice și cele de punctuație, editorul remarcând faptul că „autorul textului și adnotatorii primei redactări au folosit preponderent modelul ortografic maghiar, pe care au încercat să-l adapteze pentru notarea unor sunete specifice limbii române” și „încercarea învățatului bănățean de a crea grafeme specifice pentru scrierea limbii române” (p. 47).

Fonetica dicționarului reflectă, în general, particularități caracteristice în epocă variantei literare în zona Banat-Hunedoara, deși, cum susține Gh. Chivu, „grafia textului, modelată după normele scrisului maghiar, nu permite însă totdeauna, în primul rând din cauza absenței unor grafeme specializate pentru vocalele centrale, distingerea între unele fonetisme regionale, precum durificarea consoanelor, și trăsăturile fonetice de uz general” (p. 47).

În seria trăsăturilor referitoare la **vocalism** sunt trecute, de exemplu, conservarea etimologică a lui [a] protonic neaccentuat (*ladiță, macar, zahar*; cf. însă și *cătaramă*), a lui [ã] medial aton (*păhar, fãmeie, rădic*), a lui [e] (*detor, detorie*; cf. însă [e] > [i]: *berigată, creștin, ficior*, precum și *dinte, minte*), a lui [i] (*sidalmă, sirmă*), a lui [î] (*întru, îmblu*; cf. și *inimă, inel*, dar și [î] > [i]: *vind*,

¹ Vezi Gh. Chivu, *Opinii recente asupra celui mai vechi dicționar românesc*, în „Limba română”, XXXVI, 1987, nr. 3, p. 208-215; Idem, *Din nou despre Anonymus Caransebiensis*. În așteptarea editării textului, în „Limba română”, XXXVIII, 1989, nr. 2, p. 133-140; Idem, *Anonymus Caransebiensis – manuscris românesc de la mijlocul secolului al XVII-lea*, în „Limba și literatură”, I-II, 2003, p. 26-27.

tiner), a lui [o] aton (*cocon, cocoș*; cf. însă [o] > [u]: *îngrupăciune*), a lui [u] (*preut, uspăț*; cf. [u] > [i]: *mincinos* și [u] > [î]: *frâmsețe, porâncă*).

Caracteristic consonantismului este: păstrarea intactă, de regulă, a bilabialelor și a fricativelor (*piept, bine, miel, fiară, vițel*); în cazul dentalelor [t] și [n] formele palatalizate (*povestie, giuniel*) alternează cu formele nepalatalizate (*dinte, giunelaș*); [dz] este, cu mici excepții, general (*budză, dzic*), formele astăzi literare fiind nerecomandabile de către autorul anonim al dicționarului („zeamă vide *dzeamă*”); [r] are timbru fie moale, fie dur (*crep – crăp*); [ș] și [ğ] apar doar în formă etimologică (*deșchid, gios*); [h] este conservat (*prah*) sau trecut la [f] (*pofită*) ori la [v] (*vârv*).

Morfologia, dată fiind structura specifică a textului, oferă mai puține informații. În cazul substantivului se constată: conservarea formei etimologice la unele masculine (*cârnaș, copaci, voievodă*) și feminine (*arama, grindine, lature*); neutre cu forme refăcute (*stâlpar, testemeu*), singulare analogice cu desinența -e (*prapure, țarmure, vifore*) și forme de plural atât în -uri (*lațur<i>*, *ramur<i>*), cât și în -ure (*cuibure*); forme în -iei la genitiv articulat al femininilor („iarba *mâșiei*”, „iarba *Sventei Mariei*”) sau prezența construcției *de* + acuzativ cu valoare de genitiv („dătătură *de har*”, „rugător *de Dumnedzeu*”).

Articolul hotărât enclitic este fluctuant în toponime (*Bocoșniță, Maciovă*, dar și *Cricova, Suceava*); articolul posesiv (genitival) este variabil (*a cincea, al doile*) sau invariabil (*a tău*).

Pronumele personale atone sunt constant postpuse verbelor, iar, alături de reflexivele *sine, se*, apare și forma etimologică de dativ *șie*; paralel

cu demonstrativele cunoscute astăzi, se întâlnesc și unele forme specifice graiurilor bănățene (*hăl, hăla*); la fel în cazul pronomelor nehotărâte (*voarecare, voarece, acarcine*) și în cel al adjectivelor pronominale feminine (*vrea*); *care* este invariabil, iar dintre pronumele negative se întâlnesc *nime și nimică*.

Verbul înregistrează, cu referire la conjugare, oscilații de tipul *aburedz, sănătoședzu-mă, înfrumusețesc, înșelesc*; forme alternante se constată în exemple de tipul *prând – prândzesc, ur – uredz*; formele iotacizate sunt în minoritate (*credz, poci*) față de cele refăcute (*aud, pot, pun*); ă analogic apare destul de frecvent la verbele de conjugarea I: *dezbrăc, răbd, scăp*; vezi însă și *îmbat, înfaș*.

Adverbul se caracterizează prin întrebuintarea unor forme „mai puțin sau deloc prezente în alte scrieri din epocă: *acar* „măcar”, *astară* „deseară”, *călărește* „călare”, *dai* (și *daite, daitile*) „cel puțin, măcar”, *hici* „deloc”, *iarășite* „iarăși”, *macarunde* „oriunde”, *scopos* „în mod demn”, *tiri* „cum...așa și”, *voare* „oare” (p. 56); *acmu* (și loc. adv. *de acmu înainte, până acmu, pre acmu*) este concurat, doar o dată, de *acuma*.

Dintre celelalte părți de vorbire, sunt consemnate cu sens etimologic prepozițiile *alean* „împotriva”, *spre* „peste” și conjuncțiile *să* „dacă”, *căce* „pentru că”, *cu cât* „deoarece”.

Interjecția dispune de numeroase forme, multe dintre ele fiind atestate în graiul local sub influența limbii maghiare (*aos* „hei”, *iai* „vai”, *nosa* „hai”, *ite-l* și *văi* „vai”; vezi, de asemenea, *abeș*, cuvânt folosit ca afirmație).

Vocabularul lexiconului, caracterizat din punctul de vedere al numărului de cuvinte-titlu înregistrate (5326 de intrări), „este cel mai cuprinzător dintre manuscrisele și tipăritu-

rile alcătuite în primul veac al scrisului în limba română¹ (p. 58). În funcție de origine, Gh. Chivu grupează cuvintele înregistrate în lexicon în: a) termeni moșteniți din latină (astăzi dispăruți sau cunoscuți regional), cum sunt: *ai*, *arm*, *bețiș*, *călari*, *custa*, *ferica*, *frâmbie*, *fugaci*, *fur*, *fuște*, *giude*, *îmbuiestru*, *împuta*, *încări*, *încinde*, *lard*, *mascure*, *nămai*, *număra* „a citi”, *păninc*, *timoare*, *toapsec*, *trepăda*, *vergură*; b) împrumuturi maghiare, ca: *acar* „măcar”, *băsău*, *captă*, *feștic*, *găraș*, *hămuș*, *ișpan*, *lăcșag*, *megheleu*, *năramce*, *părcan*, *ratot*, *saică*, *șpec*, *tânău*, *șipou*, *vălău*; c) împrumuturi sârbe, de felul: *babiță*, *cărabă*, *dică*, *faidă*, *gârclean*, *ialoviță*, *loveș*, *mătrac*, *opreg*, *panțir*, *râză*, *sagnă*, *șaran*, *treasc*, *ureznic*, *vracniță*, *zomoniță*; d) termeni săsești, cum sunt: *buglă*, *ciorogar*, *fliscă*, *galeș* „pânză”, *hep*, *loding* „cartușieră”, *măieran*, *șlog*, *șură*, *targă*, *trinci*, *țagră*, *zământ*; e) împrumuturi turcești, precum: *afiom*, *chisim*, *corbaci*, *iuzbaș*, *levente*, *testemeu*, *zâbet*; f) împrumuturi directe din limbile latină și neogreacă, de ex., *artic*, *lăternă*, *mirac*, *probă*, *stemă*, *tâmbar* sau g) neologisme pătrunse prin filiera limbii maghiare, ca: *bărbir*, *cordovan*, *coștei*, *mișă*, *oșcoală*, *piaț*, *poștă*, *probăului*, *procator*, *teștement*.

Ceea ce particularizează vocabularul dicționarului este și faptul că autorul anonim întrebuițează un număr impresionant de numiri de plante, de arbuști ornamentali, de cereale și legume, de pomi fructiferi, în acest sens lexiconul propunând „cel mai bogat inventar de termeni etnobotanici dintre scrierile românești alcătuite până la mijlocul secolului al XVIII-lea” (p. 60).

Lexicul dicționarului înregistrează și o bogată listă de serii sinonimice (*bărateș* – *prietnic*, *cadă* – *putină*, *îngiur* – *siduiesc*, *haida* – *ni* – *nosa*, *izimesc* – *sec* – *usuc*, *pisc* – *rit* – *tic*, *boaghe* – *grămadă* – *jireadă* – *stog*, *cocon* – *copil* – *făt* – *fecior* – *fiu*, *hară* – *mâncătură* – *pără* – *price* – *prigoană* – *sfadă* – *vreavă*), precum și un număr mare de derivate (*grosame*, *lotrame*, *colțan*, *gropan*, *secăciune*, *slutăciune*, *împăcătură*, *scăpătură*, *mărgenareț*, *ungheț*, *brosoni*, *lotroni*, *mersură*, *zmultură*, *crăiuț*, *păscuț*, *necurat*, *nehărnice*, *zăuit*, *zăuitatul*).

Nu mai puțin semnificative sunt și familiile de cuvinte, ca: *apăra* – *apărătoare* – *apărător* – *apărătură*, *bun* – *bunețe* – *bunișor* – *bună-tate* – *îmbuna* – *îmbunare* – *îmbunat*, *încălța* – *încălțat* – *încălțământ* – *înculț* – *desculț* – *desculța* – *desculțat*.

Rezumând analiza vocabularului, suntem întru totul de acord cu Gh. Chivu, care trage următoarea concluzie: „Structura lexicului înregistrat în *Dictionarium valachico-latinum* arată că învățatul căruia îi datorăm forma de bază a manuscrisului a dorit, foarte probabil, să ofere o imagine cât mai cuprinzătoare asupra vocabularului utilizat de bănățeni la mijlocul secolului al XVII-lea. Acest vocabular era ilustrativ deopotrivă pentru varianta literară specifică zonei, pentru subdialectul local, marcat de numeroase împrumuturi din maghiară sau din sârbă...” (p. 62).

Textul propriu-zis al lexiconului este precedat de *Notă asupra ediției*, în care Gh. Chivu, anticipând o eventuală nedorire a cititorului privind reeditarea manuscrisului (după totuși publicarea, fie și

¹ Cu referire la statisticile curente, se constată că *Dictionarium valachico-latinum* întrece cu mult, ca număr de unități utilizate, vocabularul înregistrat în *Psaltirea Scheiană*, *Psaltirea Voronițeană*, *Cazania* lui Varlaam și *Cazania a II-a* a lui Coresi (vezi datele statistice exacte la p. 58).

parțială, efectuată de către B. P. Hasdeu, Gr. Crețu și Fr. Király), argumentează necesitatea prezentei ediții prin faptul că ea este o ediție științifică modernă, în care au fost emendate nu puținele interpretări eronate ale unor grafii de către cei trei editori¹.

Pentru o mai bună cunoaștere și utilizare a materialului lingvistic din lexicon, autorul ediției a anexat la transcrierea integrală a dicționarului și la facsimile (din păcate, acestea din urmă fiind date la sfârșitul volumului, ceea ce îngreuiază, într-un fel, consultarea și verificarea transcrierii) o listă impunătoare de note (5326 de explicații), un indice exhaustiv al cuvintelor, locuțiunilor și sintagmelor cuprinse în lexicon și un amplu glosar, conținând 1595 de cuvinte, forme și fonetisme dispărute din româna actuală sau întrebuințate dialectal.

La preocupările mai vechi ale lui Gh. Chivu privind editarea documentelor scrise în limba română cu alfabet chirilic, trebuie adăugat și efortul considerabil depus în vederea scoaterii din anonimat a textelor românești redactate după model latin. În acest sens, lucrarea intitulată *Dictionarium valachico-latinum: primul dicționar al limbii române* i se alătură ediției primei gramatici a limbii române scrisă în limba latină², ambele studii constituind contribuții valoroase în vederea punerii în circuitul științific a vechilor noastre texte, risipite în fonduri de arhivă și biblioteci străine.

GALACTION VEREBCEANU
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

Pătăranii folclorice ale românilor sovietici din Basarabia, stânga Nistrului, nordul Bucovinei, nordul Transilvaniei, Caucazul de vest. Studiu introductiv, selectarea și îngrijirea științifică a textelor: Victor Cirimpei, Chișinău, Editura „Tipografia Centrală”, 2008, 224 p.

Volumul de proze populare comice *Pătăranii folclorice ale românilor sovietici* [...], elaborat cu un respect aparte pentru umorul popular, este o carte rară în spațiul etnocultural basarabean în sensul calității pieselor folclorice incluse în ea și al tratării

lor teoretice. Autorul cărții, folcloristul V. Cirimpei, a cercetat o problemă extrem de dificilă, după părerea noastră, care rezidă în selectarea, din tezaurul comic popular din afara României, a folclorului autentic, păstrînd, în același

¹ Un exemplu concludent în acest sens este interpretarea lui *mashè*, grafie pentru *majă* „unitate de măsură pentru greutate”, ca *maskè* de către B. P. Hasdeu și Gr. Crețu și *marhă* de către Fr. Király. Aceasta a condus la faptul că dicționarele istorice, pe baza acestei transcrieri greșite, au menționat că „neologismul *mască* este înregistrat pentru prima dată în *Anonymus Caransebesiensis*” (p. 64, nota 10).

² Vezi *Institutiones linguae valachicae. Prima gramatică a limbii române scrisă în limba latină*. Ediție critică de Gheorghe Chivu. Revizia și traducerea textului latin de Lucia Wald, București, Editura Academiei Române, 2001, 166 p.

timp, naturalețea povestitului oral. Se știe că omul tradiției, înzestrat cu simțul umorului, glumește foarte nuanțat. El poate face o expunere spirituală, plină de haz, destinată publicului larg sau, dimpotrivă, o glumă adresată unui auditoriu restrâns. Creatorul anonim, dotat cu har umoristic, are în arsenalul său și narațiuni comice terifiante, la a căror audiere simți că te trec fiorii. Așadar, comicul folcloric, comicul în genere, este complex, variat, nuanțat sentimental; blajin într-un caz, caustic în altul, bonom sau neîndurător, discret sau împins până la limita decenței.

Autorul, folclorist prin excelență, el însuși un umorist autentic, nu este la prima abordare de acest gen. Unele aspecte teoretice ale comicului de sorginte populară sînt abordate în monografia sa *Realizări ale folclo-risticii timpurii moldovenești* (Chișinău, Știința, 1987, p. 7-8), urmărind apoi acest fenomen estetic în volumele *Snoave și anecdote* (alcătuire, articol introductiv și comentarii, Chișinău, 1979), *Ace pentru cojoace* (carte de glume, anecdote și snoave, cu o instructivă postfață; Chișinău, 1985), *Snoavele, anecdotele, glumele* în cartea *Creația populară (Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina)*, Chișinău, 1991, *Snoave, anecdote, glume, pidosnicii* în volumul *Folclor din Țara Fagilor*, Chișinău, 1993, *Generatorii rîsului folcloric, aspecte ale operei lor* în RLȘL, 2007, nr. 3-4, *Pozne cu alde Păcală. Povestiri și dialoguri din folclorul comic românesc* (selecție, prefață, comentarii), Chișinău, Editura Grafema Libris, 2007 ș.a. În aceste studii introductive, postfețe și capitole, cercetătorul V. Cirimpei vine cu explicații referitoare la speciile folclorului comic, multe la număr, descoperite și formulate ca unități artistice de sine stătătoare.

Referitor la volumul recent apărut, trebuie să apreciem cu *nota bene* sintagma din titlul volumului „pătării folclorice ale românilor sovietici”, introdusă pentru prima dată în circuit științific de V. Cirimpei. Într-adevăr, narațiuni de folclor comic al românilor aflăm în cele 189 de volume și broșuri, enumerate în bibliografia ediției *Snoava populară românească* de Sabina-Cornelia Stroescu (București, 1984), dar lipsesc narațiunile de folclor comic al românilor „din afara actualei României” (p. 18). Culegerea și publicarea pătării folclorice ale românilor din nordul Transilvaniei, aflat în spațiul sovietic, reprezintă o valoroasă completare a golului sesizat.

Cartea, pe care o prezentăm publicului larg, demonstrează o dată în plus vitalitatea comicului popular. Dacă în cazul altor specii folclorice constatăm o anume stare de dezagregare estetică, speciile comice continuă să fie viabile, sînt prezente în repertoriile folclorice, se înnoiesc tematic, cuprind variate sfere ale vieții sociale și politice. Glumele populare au public, sînt ascultate cu zîmbetul pe buze, provoacă rîsul molipsitor, stigmatizează natura individului contemporan lacom, hapsîn, înfumurat, egoist, viclean, încrezut, lipsit de inteligență, adică individul care întruchipează aspecte reprobabile ale societății.

Lucrarea *Pătării folclorice* [...] oferă publicului contemporan mostre de umor popular de bună calitate. Principiul care a stat la baza alcătuirii antologiei, selectării textelor este cel estetic, pe de o parte. Pe de altă parte, pentru a face volumul cît mai accesibil unui public larg, căci s-a dorit să fie „destinat cititorilor de toate vîrstele”, autorul a redus unele regionalisme, în paralel cu neoașisme și dialectisme explicate cu exactitate

și laconism, indicînd uneori chiar și accentele unor cuvinte. În consecință a reușit să prezinte pagini de comic popular autentic, narațiunile păstrînd specificul graiului popular și statutul de vechime al unor subiecte.

Vom exemplifica printr-un fragment de snoavă, culeasă de la un bătrîn (81 de ani) din Solotvino (Slatina), regiunea Transcarpatică, Ucraina (p. 154):

„O fost un om, tare bun om. Da ra [rea] femeie o avut.

Cînd iné [venea] sara de la lucru, în loc să-i puă [pună] de mîncat, femeia se sfăde cu el.

Nu mai știú omul ce să facă.

Odată, cînd a căpătat plata, s-o dus la doftor.

– Ce ai omule?

– Tare ra femeie am ... Să-mi dai ceva colburi [prafuri medicinale], ca să fie mai bună.

Doftoru 'o zis:

– Îț dau, da-s tare scumpe.

– Apoi ... să hie [fie] cît de scumpe ...”.

Volumul pe care îl recenzăm are, în viziunea noastră, și valoare de manual pentru tînăra generație. Astăzi nu oricine poate savura umorul popular de la sursă. Mulți îl vor gusta, „descoperindu-l”, tocmai datorită acestei cărți.

Una din preocupările stabile ale lui Victor Cirimpei, după cum am afirmat mai sus, este definirea exactă a narațiunilor comice. Autorul ne convinge că poporul, fără a recurge la uneltele investigației științifice, a avut intuiția clară a specificului fiecărei narațiuni comice. Deși nu a acordat o prea mare atenție terminologiei, naratorul de tip folcloric a avut în față întotdeauna imaginea clară a ceea ce spune: glumă, glumiță, tacla, pidosnicie, snoavă, întîmplare cu haz, răspuns isteț etc. V. Cirimpei consideră, pe bună

dreptate, că vechea definiție a narațiunilor populare comice doar ca snoave sau, cel mult, ca snoave și anecdote este depășită, nu corespunde adevărului „de teren”. Narațiunile comice populare sînt mai diverse decît încorsetarea lor în termenii *snoavă* și *anecdote*; ele se încadrează în mai multe specii ale comicului popular.

Un accent special, de largă semnificație culturală, pune folcloristul V. Cirimpei pe necesitatea conștientizării de către cititori a comunității subiectelor comice și a structurii personajelor acestora la toate popoarele lumii. Limbile popoarelor diferă, însă aspectele și problemele vieții care antrenează abordare comică, sînt aceleași sau mult asemănătoare în cele mai diverse colțuri ale lumii. În studiul introductiv, folcloristul se oprește asupra tipologiei subiectelor de narațiuni comice ale românilor, relevînd, totodată, semnificația numelui personajului comic principal (cazul lui Păcală în narațiunile comice românești), la numeroase popoare de pe globul pămîntesc: cum e la japonezi, coreeni, chinezi, vietnamezi, indonezieni etc.; cum e la armeni, osetini, persani, evrei, etiopieni etc.; cum e la estonieni, letoni, polonezi, nemți, italieni; la indienii Americii de Nord, brazilieni, chileni etc., etc. Și nu numai ca Păcală, care, la români, „în multe situații [...] este împreună cu Tîndală [...]; astfel de perechi sînt în folclorul comic al diferitor popoare” – armeni, coreeni, malgași, niponi, ruși, unguri (p. 7).

Fiecare creație folclorică este precedată, nu urmată (ca în multe alte cărți de acest gen), de o fișă documentară cu datele sursei textului și – ceea ce este mai important – cu numirea speciei de narațiune populară comică, pe care o reprezintă (snoavă, anecdote, glumă, pidosnicie, întrebare cu răspuns isteț).

Autorul afirmă că volumul *Pătăranii* „sugerează cunoașterea: despre ce și cum rîd folcloric românii înstrăinați de vatra națională (cei sovietici – *n. n.*), care este contribuția lor la tezaurul de folclor comic românesc, prin ce se aseamănă și, mai ales, prin ce se deosebesc, din perspectiva rîsului folcloric, de celelalte etnii ale lumii, care e partea lor de originalitate” (p. 19). Am subliniat intenționat acest final de frază pentru a releva faptul că angajamentul cercetătorului nu a fost pe deplin realizat, chiar și la nivel de sugestie („sugerează cunoașterea”), or, este vorba, într-adevăr, despre un obiectiv greu de atins, dar nu și irealizabil. O cercetare profundă și de substanță, întreprinsă de o echipă de cercetători ai creației populare, temeinic documentați în problema dată ar putea elucidă cu succes și acest aspect, destul de dificil, al problemei. În sfîrșit,

trebuie să precizăm faptul că referințele la *asemănările, deosebiri* și „*partea de originalitate*” a prozei comice analizate, în raport cu „celelalte etnii ale lumii”, nu se poate face fără precizarea aportului pe care îl aduce întregul folclor comic românesc (nu doar cel al românilor sovietici).

Oricum, autorul cărții recenzate, folcloristul V. Cîrimpei, are meritul de a fi realizat, printre primii, o reușită probă de cercetare a problemei.

Avem convingerea că efortul autorului de a transmite narațiunile populare comice românești cititorilor de diferite vârste, prin mijlocirea acestei lucrări – studiu, texte, note, glosar – este pe deplin îndreptățit.

ANGELA PASAT

Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

Языки народов Казахстана (Limbile popoarelor din Kazahstan), Astana, Kazahstan, Editura Arman-PV, 2007, 300 p.

Lectura acestei cărți mi-a fost precedată și, într-un fel, pregătită de o conferință pe care a ținut-o una dintre autoare – profesorul E. D. Suleimenova – în cadrul *Școlii tînărului profesor*, care și-a desfășurat lucrările la Universitatea Lingvistică de Stat din Moscova. Claritatea expunerii, argumentarea fundamentată și implicarea sînt calități deopotrivă comune pentru discursul și prezentarea făcută de reputata lingvistă kazahă și studiul *Limbile popoarelor din Kazahstan*, care a văzut lumina tiparului în 2007 la editura Arman-PV din Astana, Kazahstan.

Titlul *Limbile popoarelor din Kazahstan* nu trimite, cum am fi tentați să credem, la un obișnuit dicționar al limbilor. Studiul dezvăluie cel puțin trei paliere ale lecturii: descrierea limbilor vorbite în Kazahstan; fundamentarea politicii lingvistice din această țară; noțiuni și principii de politică lingvistică, precizări și delimitări terminologice într-un domeniu de actualitate deosebită – sociolingvistica. Interferînd pe parcursul demersului, palierele se identifică și în părți aparte ale studiului: un glosar de termeni sociolingvistici,

un capitol axat pe clasificarea limbilor vorbite în Kazahstan și o parte introductivă în care descrierea situației lingvistice din Kazahstan este penetrată de delimitări și argumentări științifice.

1. Kazahstan reprezintă o diversitate lingvistică deosebită, înscriind în spațiul său 126 de limbi vorbite curent. Și cu toate că polilingvismul și policulturalismul în spațiul unei țări reprezintă, la momentul actual, o normalitate, cifra de 126 de limbi (diferite ca genealogie, structură, tip, distanță de țara titulară etc.) în perimetrul unei singure țări nu poate să nu suscite cel puțin curiozitatea.

Țară în care pînă în anul 1897 etnia majoritară titulară constituia 81,7% din populație, Kazahstan prezintă și o situație unică de descreștere (în 1959, kazahii reprezentau 30,0% din populația țării) și creștere (în 2005, procentul acestora atinge cota de 57,9) a populației autohtone și de transformare, în urma unor procese naturale sau forțate, într-un stat diversificat sub aspect lingvistic și cultural.

Procesele care au generat această situație țin de anexarea Kazahstanului la Rusia (anii 1731-1865); revederea repetată a hotarelor țării; particularitățile perioadelor sovietică, pre-, postsovietică; schimbările cardinale care au marcat întreg sistemul social; modernizarea societății și a economiei statului suveran Kazahstan. În particular, autoarele menționează:

– confiscarea, în perioada reformei stolîpiniste, a 30% din pămînturi, exproprierea kazahilor și împrăștierea țărănilor ruși și ucraineni, care a avut drept rezultat formarea grupelor etnice de slavi în nord-vestul, nordul, estul și sud-estul Kazahstanului;

– catastrofa demografică din 1929-1933, care s-a soldat cu micșorarea de 2,4 ori a numărului de kazahi și transformarea acestora în minoritate națională pînă în anul 1966;

– deportarea masivă a reprezentanților diferitor etnii în Kazahstan;

– migrarea, deportarea etnică și evacuările din perioada războiului și din perioada postbelică;

– prelucrarea țelinei și invitarea specialiștilor străini;

– emigrarea în perioada imediat postsovietică și imigrarea în perioada de suveranitate etc.

În situația unei diversități lingvistice atât de pronunțate, doar o abordare axată pe cele mai moderne realizări ale sociolingvisticii, consideră autoarele, se poate solda cu elaborarea unei politici coerente, echilibrate, dar consecvente, în sfera funcționării limbilor.

Lucrarea reprezintă, în acest sens, la primul nivel cognitiv, o tentativă de definire și reglare a aparatului terminologic al sociolingvisticii, o tentativă de a crea studii sistematice, înscriindu-se în linia cercetărilor de sociolingvistică existente în această țară.

Sub acest aspect, două trăsături ale cercetării științifice se evidențiază cu pregnanță: precizia și obiectivitatea. În sens direct, aceste două trăsături se realizează prin: (1) importante delimitări și precizări terminologice, cum ar fi *limbă etnică* „limba unei etnii (popor, naționalitate) date, limbă de (auto)identificare cu etnosul”, *limbă titulară* „limba națiunii (etniei), prin al cărei nume este numită și țara”, *limbă minoritară* „limba etniei minoritare”, *limba majoritară* „limba etniilor majoritare”, *limba diasporei* „limba unei părți a etniei care locuiește în altă țară decît patria istorică” etc.; (2) reconsiderări ale teoriilor și „miturilor” existente în sociolingvistică.

Aspectul din urmă vizează, mai cu seamă, „miturile” despre vitalitatea și renașterea limbii, care, doar aparent, în opinia autoarelor, sînt probleme referitoare la limbile minoritare și pe cale

de dispariție. „Demitizarea” oferă soluții atât ca aplicare concretă în cazul limbilor vorbite în Kazahstan, cât și ca generalizări valabile și pentru alte spații lingvistice.

(a) Deși termenul *renaștere* corelează mai curînd cu noțiunile *limbă moartă*, *limbă pe cale de dispariție*, *moartea limbii*, *pierderea limbii*, *schimbul de limbi*, procesului renașterii se pretează și limbile *pe cale de dispariție*, *naționale*, *minoritare*, *de stat*, *oficiale*, *polinaționale*, *internaționale*, *universale*, *cu o scriere veche* sau *cu o scriere mai nouă*, *fără scriere*, diferența ține doar de „programul” de renaștere, raportat, rațional, la vitalitatea limbii.

(b) Afirmția că unele limbi, prin natura și starea lor, împiedică eficientizarea procesului de renaștere este susținută de argumente nefondate de felul „limba respectivă nu poate satisface necesitățile comunicative”, „limba respectivă este insuficient dezvoltată”, „e prea tîrziu pentru renașterea acestei limbi” etc. În opinia autoarelor, orice limbă poate renaște.

(c) Renașterea unei limbi nu presupune, cum se crede, de obicei, revenirea la o formă și un stadiu anterior, raportat la necesitățile funcționale anterioare.

(d) Renașterea limbii nu este un proces care poate fi realizat doar prin concursul guvernelor și a unei politici bine orientate a statului. Dimpotrivă, eficiența procesului de renaștere depinde mai mult de bunăvoința și insistența vorbitorilor.

(e) Renașterea limbii nu este un proces, a cărui viteză poate fi reglată doar de subiecții politicii lingvistice.

O planificare lingvistică, în opinia autoarelor, trebuie să se detașeze de miturile renașterii și vitalității limbii, ținîndu-se cont și de alte delimitări și aspecte ale problemelor în cauză:

– renașterea ca proces și renașterea ca rezultat;

– renașterea corpusului și renașterea funcțională (în corespundere cu statutul limbii);

- renașterea limbii trebuie să urmărească scopuri reale în corespundere cu resursele limbii, cu particularitățile cultural-istorice ale dezvoltării societății și cu multitudinea cauzelor determinante ale situației lingviale;

- drepturile lingvistice ale vorbitorilor limbii în renaștere nu trebuie să se intersecteze cu drepturile altor vorbitori;

- procesul de renaștere a unei limbi urmează o schemă ascendentă;

- există o legătură strînsă între renașterea limbii, pe de o parte, și prezența unor indicii, obiectivi și subiectivi ai vitalității limbii, pe de altă parte, care permit să se afirme că renașterea limbii presupune, de fapt, întărirea vitalității ei.

2. La cel de-al doilea palier cognitiv, lucrarea transgresează aspectul teoretic, argumentînd și clarificînd, în urma unor analize detaliate, principiile politicii lingvistice din Kazahstan. Premisa de la care se pornește este una justificată pragmatic: *planificarea lingvistică este o componentă importantă a politicii naționale de stat, care determină, în mare parte, menținerea statalității*. Iar în vederea promovării unei politici coerente, a stabilirii priorităților și direcțiilor planificării lingvistice, este necesară analiza reală a situației lingviale și clarificarea următoarelor aspecte: (a) definirea statutului de iure și de facto al limbilor; (b) determinarea conținutului și a etapelor planificării lingvistice vizavi de statutul și corpusul limbilor; (c) stabilirea identității etnice și lingvistice a persoanelor, grupelor etnice și a populației țării în integritatea sa; (d) studierea conștiinței și autoconștiinței etnice și lingviale; (e) evidențierea posibilităților de prevenire a conflictelor lingviale;

(f) definirea esenței și a tipologiei politicii și planificării lingvistice în Kazahstan; (g) analiza mijloacelor de realizare a politicii lingvistice și a eficienței lor; (h) analiza dinamicii dezvoltării funcționale a limbii de stat; (i) studierea posibilității de renaștere și a vitalității limbii în corelație cu statutul limbii și promovarea ei de către stat etc.

Bazată pe o astfel de analiză complexă și avînd drept postulat „principiul funcțional în formarea cîmpului lingvistic în republică”, politica lingvistică din Kazahstan se orientează spre:

- menținerea strategică a trei direcții ale politicii lingvistice: lărgirea și întărirea funcțiilor social-comunicative ale limbii de stat (1); menținerea funcțiilor culturale ale limbii ruse (2); dezvoltarea altor limbi ale popoarelor din Kazahstan (3);

- crearea unei situații favorabile proceselor de normalizare lingvală și reglarea interacțiunilor funcționale dintre limba de stat – kazahă – și limba rusă;

- direcționarea tuturor eforturilor spre respectarea statutului și asigurarea standardizării limbii kazahe, spre lărgirea funcțiilor ei.

O politică lingvistică, în opinia autoarelor, presupune și identificarea sigură a subiecților politicii lingvistice. Avînd mai mulți subiecți, politica lingvistică din Kazahstan poate fi definită drept polisubiectivă:

- subiectul principal îl reprezintă statul, care asigură susținerea limbii kazahe în corespundere cu interesele strategice ale Kazahstanului;

- elita intelectuală kazahă – scriitori, oameni de cultură și artă, jurnaliști, redactori, lingviști, literați, preocupați nemijlocit de planificarea lingvistică;

- reprezentații „contra-elitei rusești” care tind să mențină pozițiile limbii ruse în perimetrul comunicativ al țării;

- reprezentanții diasporei care au drept scop menținerea și respectarea propriilor limbi.

Aspectele evidențiate converg spre problema fundamentală – posibilitatea renașterii și vitalitatea limbii, și, în primul rînd, posibilitatea renașterii limbii titulare a statului – a limbii kazahe. Acest proces este orientat spre:

- dezvoltarea corpusului acestei limbi;

- lărgirea funcțiilor în conformitate cu statutul ei;

- însușirea ei de către toate grupurile etnice;

- lărgirea sferelor de utilizare.

Aspectele respective sînt corelate cu anumiți indici măsurabili:

- indici naționali-culturali – ocupațiile tradiționale, arta națională, arta cinematografică, religia, literatura;

- indici social-politici – promovarea unei politici clare și consecvente în sensul planificării statutului și a corpusului limbii kazahe, existența unor programe de stat de susținere și dezvoltare, existența unei infrastructuri „lingvistice” (instituții de învățămînt de toate nivelurile, organe de presă, radio, televiziune, editare de cărți);

- indici social-demografici – statistici privind numărul de vorbitori în kazahă în comparație cu alte grupuri de vorbitori, de vorbitori nativi, de bilingvi etc.

- indici social-funcționali – numărul de funcții ale limbii kazahe și intensitatea utilizării limbii în sferele importante ale vieții sociale, în primul rînd, în învățămînt, știință, mass-media, activitate administrativă, sferă juridică etc.

- indici lingvistici – existența standardului literar al limbii kazahe, gradul elaborării și stabilității normei lingvistice, parametrii interni ai structurii limbii, existența dialectelor.

Fiind o parte a politicii statului, politica de renaștere a limbii este fixată în documentele legislative, asigurând pentru limba kazahă dreptul de a fi utilizată în toate sferele vieții. Renașterea limbii kazahe, mijloc de coeziune a națiunii, presupune întărirea vitalității ei și crearea motivațiilor integratorii și a instrumentarului pentru însușirea ei.

3. Depășind numeroase dificultăți (lipsa unei liste complete a etnonimelor și lingvonimelor; necoincidența dintre lingvonime și etnonime; specificul autoidentificării naționale, pus la baza recensământului; dificultățile delimitării limbă/ dialect; definirea vagă a noțiunii de limbă maternă; statutul deosebit al unor popoare; lipsa unor criterii de identificare a limbilor care au ieșit din uz etc.), autoarele realizează și un adevărat dicționar al limbilor.

În două capitole aparte, sînt descrise cu lux de amănunte limbile cu cel mai mare număr de vorbitori – limba kazahă și limba rusă.

La capitolele *Limbi exogene* și *Limbi endogene* sînt descrise limbile cărora le corespund formații statale și în care aceste limbi sînt limbi titulare, de stat, oficiale și/ sau majoritare și, respectiv, limbile care se vorbesc pe un teritoriu/ regiune din afara Kazahstanului, dar care nu sînt limbi titulare, de stat, oficiale și/ sau majoritare. 65 de limbi sînt limbi exogene pentru Kazahstan, dintre care menționăm: *azera, albaneza, armeană, bielorusă, greacă, coreeană, persă, germană, română, serbă, uzbekă, horvată* etc. Dintre limbile endogene, 42 la număr, fac parte: *aleută, aseriană, curdă, udină, evenă, iukaghira, carelă, caraimă, talișă, vepsă, itelmenă* etc. Un grup deosebit de limbi îl constituie în Kazahstan *limbile imigrante* – limbile etniilor, ai căror reprezentanți au imigrat

de curînd (de cel mult 30 de ani) în această țară: *engleza, vietnameza, spaniola, italiana, chineza, franceza, hindi* etc.

Fiecare limbă este descrisă într-un articol lexicografic aparte, care reflectă o schemă clară și argumentată, respectată pentru fiecare situație de descriere idiomătică: denumirea limbii în kazahă, rusă și engleză; trăsăturile de bază ale limbii; caracterizarea genealogică și tipologică; denumirea prin care este identificat și autoidentificat grupul etnic; patria istorică a grupului etnic.

Articolul conține, de asemenea, date sociolingvistice, geografice, cultural-istorice despre limbile diasporelor din Kazahstan.

Menționăm și prezența *limbii române* în spațiul lingvistic al Kazahstanului. Ca urmare, în mare parte, a deportărilor din perioada postbelică a românilor/moldovenilor din RSSM și RSSU, în teritoriul țării s-a creat diaspora moldovenească (19.460 de persoane și diaspora română (594 de persoane), reprezentate și prin *Asociația româno-moldovenilor*, creată în 2002. Problema autoidentificării naționale și a denumirii limbii persistă și în cazul concetățenilor noștri deportați și stabiliți cu traiul în această țară.

Principiul de bază în identificarea limbilor fiind considerat de autoare cel al autoidentificării, datele despre limba română și vorbitorii ei în Kazahstan pot fi descoperite la două articole *limba română* și *limba moldovenească*, menționîndu-se însă că termenul *moldovenesc* trebuie raportat la unul dintre cele șase dialecte ale limbii române.

ALA SAINENCO
Universitatea de Stat
„Alec Russo” din Bălți